

ner till ett reellt eller ett mytiskt original och, trots allt, ofta en genusrelation där förare och följare blir lika med manligt och kvinnligt. Detta är paradoxalt något som passar både danslärare och marknadsföringen av kurser. Vi får en grupp av resande danslärare och dansare, en social värld av dansare av samma dansformer. Denna formalisering av dansen förändrar något i dansen, men gör dock inte dansandet mindre reellt och viktigt för dansarna. Och nöjet är ju själva poängen med socialt dansande.

Enligt Kaminsky har de teorier som idag dominerar dansforskningen utvecklats för att analysera västerländsk scendans, dit balett och modern fridans får räknas. Dessa teorier handlar ofta om relationen mellan dansare och åskådare. Jag kan tillägga att alternativ finns, men de är få, små och har svårt att slå igenom. Det som definierar och karakteriserar social partnerdans är att det primära engagemanget är mellan danspartnerna, något jag och Kaminsky är helt överens om. Eller som Kaminsky skriver: "All teori som privilegierar hur dans ser ut från utsidan blir inadekvat för att analysera dess praktik" (min översättning).

Boken är bitvis utmanande för oss som studerar och dansar partnerdans. Men samtidigt kommer egentligen inget direkt nytt fram förutom några nya begrepp som just partnerdans. Min reaktion är ibland "jaha", "jasså", "just det" och ibland också "varför detta?" Andra har varit inne på liknande tankar vad gäller det vi på svenska oftast kallar pardans. Men sammantaget blir Kaminskys bok och hans idéer något att bita i för dansforskare och danspedagoger intresserade av partnerdansandets teknikaliteter, som föra/följa och därtill kopplade genusfrågor, systematik och morfologi – och det praktiska dansandet. ■

I sin senaste bok *När jag spelade in. Minnesbilder och eftertankar* tar Gunnar Ternhag läsaren med sig på ett antal resor från Skåne i söder till Tornedalen i norr. Resorna genomförde han under slutet av 1960- och början av 1970-talet i Svenskt visarkivs regi med syftet att spela in huvudsakligen gehörstraderad musik och intervju informanterna. Insamlingen utfördes under en tid när Ternhag ännu var en folkmusikforskare i vardande, upprinnelsen till det som sedermera kom att bli hans yrke och som förlänat honom en plats bland de främsta musiketnologerna i Norden. Som inspiration till att skriva om sina egna inspelningsresor nämner Ternhag dels sin egna forskning om jojksamlaren Karl Tirén, dels Märta Ramstens nyligen utkomna bok *Framför mikrofonen och bakom: en personlig återblick på Svenskt visarkivs verksamhet med inspelningar av folkliga musiktraditioner* där hon beskriver sina inspelningsresor från ungefär samma tid.

Ternhags bok inleds med en självbiografisk beskrivning av hans väg till folkmusiken. Mats Arnbergs radioprogram på 1950-talet, där bland annat den åboländska vissångerskan Svea Jansson figurerade, omnämns som betydelsefulla inspirationskällor. Vägen till folkmusiken går via kontakten med Jan Ling och universitetsstudier i Uppsala till Svenskt visarkiv i Stockholm. I boken får läsaren en spännande inblick i vardagen på Svenskt visarkiv under decennieskiftet 1960 och 1970; en fascinerande läsning för någon som inte har personliga erfarenheter av giganter inom svensk folkmusikforskning

BOOK

När jag spelade in

Minnesbilder och eftertankar

Gunnar Ternhag

Svenskt visarkiv/Statens musikverk.
Stockholm: 2023.

https://carkiv.musikverk.se/www/epublikationer/Meddelanden_55.pdf

Meddelanden från Svenskt visarkiv 55

NIKLAS NYQVIST

som Jan Ling, Bengt R. Jonsson, Margareta Jersild och Märta Ramsten. Den sistnämnda lyfter Ternhag även fram som en mentor, inspiratör och förebild för sina tidiga professionella steg in i folkmusiken.

1969 gjorde Ternhag sitt första officiella inspelningsjobb med Samarbetsnämnden för svensk folkmusik som uppdragsgivare. Inspelningsresan gick till Sundsvall och gjordes tillsammans med, som Ternhag beskriver det, "läraren" Märta Ramsten. Av den erfarna Ramsten lärde han sig bland annat hantera inspelningsapparaten (Nagran) och fick sköta den medan Ramsten intervjuade informanterna. Dessa inspelningar som gjordes på Sjöfartshotellet i Sundsvall är tillgängliga att lyssna till i digitaliserad form på Svenskt visarkivs hemsida. Det är ett stort nöje att som läsare kunna gå in i databasen, leta fram inspelningen och lyssna på det som beskrivs i boken. Det som slog mig när jag läste boken var att Ternhag ganska sparsamt ger närmare detaljer om repertoarer, det vill säga vad det sjöngs för visor eller vad spelmännen spelade? Personligen är jag mycket intresserad av just den aspekten och möjligheten att lyssna på inspelningarna ger ju visserligen svar på den frågan. Exempelvis kan jag konstatera att vissångerskan Andrietta Andersson vid detta inspelningstillfälle bland annat sjöng den medeltida balladen om Herr Peders sjöresa.

Vid skildrandet av sina på egen hand genomförda resor radar Ternhag upp en imponerande kavalkad av vissångare/-sångerskor och spelmän. Förutom att beskriva själva inspelningstillfället ger han även läsaren insyn i de dokumenterade informanternas vardag och livshistoria. Trots att undertecknad recensent inte är lika bekant med svenska spelmän och sångare som med finländska dito så förstår man att det är anmärkningsvärda traditionsbärare som presenteras. Detta bekräftas när man lyssnar på inspelningarna via den tidigare nämnda kanalen, dvs. genom Svenskt visarkivs nätpublicerade databas med arkivets inspelningar. En annan källa där man kan få lyssna till många av de i boken förekommande informanterna är de flertalet skivor med traditionsinspelningar som Svenskt visarkiv gett ut på Caprice records, eller i den av Kungl. Musikaliska Akademien utgivna skivserien *Musica Sveciae*.

De dokumenterade människorna i boken är till största delen något äldre personer som har musiken som en seriös hobby eller som en semiprofessionell verksamhet i bemärkelsen extra inkomstkälla. Hit hör framför allt spelmän som kan spela till dans, vid bröllop eller dylikt. Den synvinkeln är inte så uttalad i materialet, men kan läsas mellan raderna. En i boken återkommande familj vars namn ännu idag framträder i svenskt musikliv är Moræus. Namnet figurerar i exempelvis i de för den svenska allmänheten kända Orsa spelmän och BAO (Benny Anderssons orkester). Även om det inte är så många av de dokumenterade spelmännen eller sångarna/sångerskorna som nått ut till en större publik så vittnar Ternhags skildringar ändå om en stolthet bland informanterna, en uppfattning om att vara en länk i kedjan av traditionsförvaltare som tryggar traditionens fortlevnad för kommande släktled.

De beskrivna inspelningsmiljöerna är till största delen landsbygd, gårdar och hem. Namn och adresser till informanter fick Ternhag i första hand från diverse informantregister på Visarkivet. Märta Ramsten som var inspelningsansvarig vid arkivet koordinerade insamlingen så att syftet att dokumentera hela det svenska traditionslandskapet kunde uppfyllas så väl som möjligt. Även fångelser, skolor och stadsmiljöer figurerar bland Ternhags

inspelningsmiljöer. Som exempel kan nämnas hans inspelningar från fängelser som även låg till grund för ett föredrag som Ternhag höll på ett visforskningsseminarium i Sideby, Österbotten, i svenska Finland 1973. Detta inlägg blev för övrigt min första kontakt med Ternhags forskning eftersom visseminariets alla föredrag gavs ut i en seminarierapport som publicerades i bokform av Svenska litteratursällskapet i Finland. Boken ingick nämligen som tentamenslitteratur när jag studerade folkloristik vid Åbo Akademi på början av 90-talet. Seminariet kan i dag ses som ett betydelsefullt inslag i det paradigmskifte i nordisk visforskning som ägde rum under denna tid. Vid seminariet deltog både representanter för en mer traditionell folkmusikforskning – representerad av namn som Bengt R. Jonsson, Greta Dahlström, John Rosas och Alfhild Forslin – och en ny generation visforskare som lyfte fram visornas sociala och sociologiska aspekter. Till dessa hörde bland annat Reimund Kvideland, Ann-Mari Häggman, Märta Ramsten och Gunnar Ternhag. Den sistnämnda med sin artikel "Jag har skådat kåkens dystra murar" som, kan man förmoda, i hög grad byggde på hans erfarenheter från inspelningarna bakom fängelsets murar.

Ternhags reseskildringar är frapperande detaljrika vilket antingen vittnar om en noggrant förd insamlingsdagbok eller ett otroligt minne. Sanningen torde vara en fruktbar kombination av dessa men Ternhag drar även en egen slutsats genom ett resonemang kring tematiken minne och musik. I bokens eftertankar konstaterar han att hans egna minnen från tillfällena väcktes till liv vid lyssnandet på inspelningarna i kombination med läsning av inspelningsdagböcker och protokoll. I slutet av boken reflekterar han över hur inspelningsprocessen och arkiveringen idag skiljer sig från den tid som beskrivs i boken. I det hänseendet diskuterar han bland annat hållbarhetsaspekten och tillgängligheten. Alltså frågeställningar som är synnerligen aktuella idag när digitaliseringen av arkivmaterial som magnetofonband och fotografier strävar efter lösningar som skall garantera en pålitlig långtidsförvaring. Internet har samtidigt revolutionerat tillgängligheten av materialet men i samma veva aktualiserat frågor om upphovsrätt och etik som kan vara nog så problematiska om allt material blir tillgängligt på nätet. Ternhag väljer dock att poängtera de positiva effekterna av utvecklingen, till exempel för forskningen, vilket jag personligen är beredd att skriva under på.

Sammanfattningsvis vill jag säga att Ternhags bok inte bara är spännande och givande för en invigd forskningsintresserad läsare. Boken i kombination med lyssnande på den inspelade musiken via Visarkivets hemsida eller via streaming på Spotify ger även en oinvigd läsare stor behållning av Ternhags inspelningsskildringar. Boken är väldigt lättläst men den är också mycket lärorik för någon som inte själv har praktisk erfarenhet av inspelning. Även om den tekniska utvecklingen inom inspelning, arkivering och tillgänglighet tagit enorma kliv på de drygt 50 år som gått sedan Ternhags inspelningar gjordes så är många av de grundläggande frågeställningarna och metoderna i stora drag de samma ännu i denna dag.

Boken kan med fördel läsas tillsammans med Märta Ramstens tidigare nämnda bok om hennes samtida inspelningsresor. ■